

EN SJÆLLANDSK BONDE

LEVNEDSSKILDRING OM GÅRDEJER
SJOLTE

VED

KR. TÅRUP,
HØJSKOLEFORSTANDER

KØBENHAVN
H. HAGERUP'S FORLAG

1911

Jens Olsen, Sjolte.

FORORD

Under min virksomhed i Sydsjælland stødte jeg gang efter gang på **Jens Olsens** navn og iagttog spor af hans arbejde. Derved fik jeg lyst til at kende denne mærkelige mands liv nøjere; men jeg spurgte forgæves efter en levnedsskildring om ham. Flere af hans venner opmuntrede mig derfor til at samle de spredte minder om ham, som endnu lever hist og her, men vel nok ellers snart vil gå tabt, og jeg besluttede mig så til at gøre forsøget, da ingen anden syntes villig dertil. Frugten af mine undersøgelser er efterfølgende lille

skrift, som nu udsendes i tiåret efter Jens Olsens død.

Jeg har søgt at tegne et så klart og sandt billede af Jens Olsen, som det under de givne forhold var mig muligt. Han var naturligvis heller ikke uden fejl; men jeg har ikke set det som min opgave at opspore og påvise dem.

De skrifter, hvoraf jeg har hentet oplysninger, er nævnt anden steds. Enkelte oplysninger har jeg fået af de gamle kirkebøger på provinsarkivet og af samtidens blade, som opbevares på Det kgl. bibliotek. Langt de fleste oplysninger har jeg dog fået gennem mundtlige og skriftlige meddelelser fra Jens Olsens slægt og venner, og for den beredvillighed, hvormed de har samlet oplysningerne og stillet dem til min rådighed, bringer jeg dem alle min hjærteligste tak.

Testrup folkehøjskole, v. Mårslet st.,
efteråret 1911.

Kr. Tårup.

I. „Bondeopvækkelsen“ i Sydsjælland.

Første halvdel af forrige hundredår var i mange henseender en grødefuld tid for det danske folk. Mange af fortidens hæmmende og snærende bånd løsnede sig eller sprængtes. Almuen vågnede op efter den lange vintersøvn, og bonden løftede hovedet og trådte frem til kamp for materiel og åndelig frigørelse. Rundt omkring i hele landet gik kække og offervillige mænd foran i det brydfulde og vanskelige arbejde med at vække deres standsfæller til nationalt, politisk og kristeligt liv. Her må i første række nævnes mænd som den jyske gårdmand **Ole Christian Kirk**, der udførte et udmærket arbejde mellem sine landsmænd for national og politisk fremgang, og den fynske husmand **Kristen Madsen** (Bregnør), som på Fyn udførte et ikke mindre betydende arbejde for det kristelige livs pleje og vækst derovre.

Men heller ikke mellem Sjællænderne skortede det på gode kræfter, der vilde lægge ud. Og godt var det; for åndelig død og dvale hvilede endnu over store dele af den sjællandske befolkning. Dette var forøvrigt ikke så underligt, da præsterne, som hidtil var de eneste, der havde haft betingelser for at kunne tage sig af folkets åndelige opdragelse, grundigt havde forsømt denne vigtige side af deres gærning. Den såkaldte

rationalisme havde desværre i alt for høj grad vendt mange præsters opmærksomhed bort fra de store åndelige og kristelige værdier. I stedet for optoges tanker af alskens landøkonomiske studier og forsøg med det formål for øje at gøre landbruget mere indbringende end hidtil.

I **Sydsjælland**, herreborgenes og de adelige slottes egn, var selvsagt bøndernes åndelige tilstand ikke den bedste. Men også her var præsterne stærkt optagne af materielle opgaver. Her sad f. eks. i Everdrup i Præstø amt præsten L. M. Wedel og spekulerede over landbrubrugets drift. Han forfattede og udgav et skrift: „Samlinger om Agerdyrkning og Landvæsen“ — og fik på sin præstegård indrettet „et komplet sommerstaldfodringssystem“, så han i den henseende var „omtrent 100 år forud for Sin tid“. Ligeså var Nabopræsten Brandt i Snesere ivrig sysselsat med at fremhjelpe agerbruget i **sit** sogn „ved opmuntring og lån af sædekorn og penge“, ligesom han selv var en fremragende landmand.

I og for sig var det naturligvis udmærkede opgaver, disse og mange andre præstemænd i Sydsjælland satte sig; men man kan jo ikke have sin fulde opmærksomhed to steder på en gang. Derfor blev under disse forhold folkets åndelige opdragelse ofte i høj grad forsømt, og tiden blottedes for åndelig varme og idealisme.

Det er ikke at vente, at den unge N. F. S. Grundtvigs to kortvarige virksomheder som kapellan, i Udby 1811—13 og i Præstø 1821—22, skulde kunne sætte dybere spor i Sydsjælland. Han var jo endnu ikke den gang ret bleven sig sit kald bevidst, og hans virksomhed udadtil var desuden endnu væsentlig kun litterær.

En af de første, som med held søgte at bringe liv i de døde vande, var den mærkelige skolelærer **Rasmus Sørensen** i Vensløv ved Slagelse. Navnlig efter at han havde taget sin afsked som skolelærer og i fire år omvandrede i landet, før han (1848) drog til Amerika, kom han i nøje personlig berøring med almuen omkring i landet, ikke mindst i Sydsjælland, og øvede derigennem en stærk påvirkning på den. Hans arbejde var dels politisk, dels almindelig folkeoplysende og dels kristeligt. Han søgte at tilskynde og vejlede bønderne til for stænderforsamlingerne at fremføre deres ønsker, for eksempel angående den almindelige værnepligts indførelse eller vedrørende beskatnings- og tiendeforhold. For fæstevæsenets ophævelse og herregårdenes udstykning virkede han utrætteligt. For at fremme den sidste sag fik han således et møde i stand i Rønnede kro, og ved denne lejlighed stiftedes en „Landcommunalforening“ for bønderne i Præstø amt.

I sit arbejde for at frigøre og højne bøndernes økonomiske og politiske stilling fandt Rasmus

Sørensen en ivrig hjælper i husmand **Peder Hansen** fra Lundby i Præstø amt, der dog fortrinsvis søgte at fremhjælpe den undertrykte husmandsstand.

For almindelig folkeoplysning virkede Rasmus Sørensen på mangfoldige måder. Han opmuntrede bønderne til at stifte læseforeninger, så de en aften egentlig kom sammen med deres skolelærer eller en anden mand, der kunde læse og forklare godt, og der kunde da udvikle sig fri samtale og indbyrdes tankeudveksling om det læste. — Hvor han kom omkring, gav han desuden skolelærerne tilskyndelse og vejledning til at holde aftenskole for ungdommen.

Men Rasmus Sørensens tanke gik endnu videre. Længe havde han haft det stille håb, at han ved hjælp af en af ham oprettet udstykningsforening kunde få et stykke jord med bygning i besiddelse, og her vilde han så indrette en skole og, som han selv skriver, være „Skolelærer for de voxne Bondesønner, der da sammesteds kunde være sendt til ham til Undervisning i de Vintermaaneder, da de havde Tid nok til at lære saa meget, at der i Tiden af dem kunde vorde [et] Mellemlid mellem de andre Bønder hjemme og deres Skolelærer og Præst.“ Det var da hans håb, at „selvstændig Oplysning, Retskaffenhed og Christendom vilde vorde eftertragtet, paaskjønnet og udbredt, saa at Læsning, Skrivning, Regning, Forhandling og Behandling af de fælles gode og almengavnligge Anliggender maatte paa denne selvvirksomme og selvdeeltagende Maade have vundet Anerkjendelse og Indgang hos alle de mange, der lærte at erfare, at Oplysning og Forædling ved Tro og Guds frygt er netop det, der formaaer at besørge de materielle Interesser saaledes, at selv disse vorde en Skole for dem til at eftertrægte, udvikle og besørge deres åndelige og evige Interesser.“ — Gik det godt med dette forsøg, tænkte han sig flere sådanne skoler oprettet på samme måde.

Det er jo intet mindre end planen til en dansk folkehøjskole, Rasm. Sørensen her udvikler. Og det er beklageligt, at det aldrig lykkedes for ham at få denne plan udført i virkeligheden.

Gennem Rasm. Sørensens virksomhed på de forskellige områder gik som en understrøm hans varme og ildfulde Kristentro, så også i ren kristelig henseende fik han stor betydning for sin tid. Han stod også som udgangspunkt for det lægmandsarbejde, der i de følgende år med iver optoges, bl. a. af den blinde lægprædikant **Jens Sørensen Dyrholm**.

— — Man har kaldt denne foran kortelig skildrede første bevægelse i Sydsjælland for „Bondepvækkelsen“. Den viser i hvert fald, at folkeageren ikke her henlå uanset. Nu gjaldt det så om, at der kunde fremstå mænd, som kunde og vilde fortsætte det påbegyndte arbejde og føre bevægelsen

videre. Og sådanne mænd kom heldigvis i rette tid. Det er en af disse, vi i det følgende skal lære nærmere at kende.

II. Jens Olsens fødehjem og hans opvækst.

En tre fjærdingvej nord for den lille skønt beliggende by Præstø ligger landsbyen **Sjolte**. Fra Præstø fjords vestlige bred („Lillestrand“) er der kun en fjærdingvej op til byen; men på dette korte stykke stiger vejen en snes meter. Der er derfor fra højdepartierne ved Sjolte et pragtfuldt udsyn over de ejendommelige omgivelser i øst: ret en romantisk blanding af land og hav. Der nede ligger den venlige, sølignende Præstø fjord, begrænset af den lave tange Fedet, der lig en lang, fremstrakt arm varlig lukker for den stille fjord som for at værne om dens fred og beskytte den mod Præstø-bugtens kraftige bølgeslag. Men hist ude bag Fedet breder sig havets blå flade, og der ser man sejlere glide frem som hvide svaner og bringe bud om den store verden. Dog drages blikket videre ud; det strejfer Jungshoveds kraftige kystparti og standser først ved det høje landskab der ude i baggrunden. Det er Høje Møn. Er vejret klart, ser man som en bredt, hvidt bælte, der skiller mellem land og hav. Det er et Parti af den berømte klint, som navnlig i aftensolens belysning kan se pragtfuld og lokkende ud.

Naturen har altså gjort sit til at værne Sjoltes beboere mod at henfalde til et snæversyn eller en smålighed, der har nok i sit eget.

Selve byen gør ellers et hyggeligt og hjemligt indtryk. Dens navn „Sjolte“ kommer formodentlig af „sjø-holte“ = sø-skov. Dette stemmer i hvert fald godt med byens tidligere omgivelser, som netop bestod af sø og skov. Mod vest lå en lille ferskvandssø, hvor nu en lavning findes, og bakken, som hæver sig op fra lavningen, kaldes endnu Søbakken. Mod øst lå som nu den sølignende, foran omtalte Præstø fjord, mens smukke skove indtil slutningen af 17—hundredtallet omgav byen mod nord og syd. I en af byens gårde boede i begyndelsen af forrige hundredår gårdmand **Ole Jensen** og hans hustru **Else Nielsdatter**. Ole Jensen var en mand af stærk karakter. Hermed følger ofte en noget stræng natur, og Ole Jensen var stræng, både over for sig selv og over for sine omgivelser — også over for sin kone, som ellers var så ualmindelig godsindet.

Ole Jensen og Else Nielsdatter havde flere børn. Den 28. Oktober 1816 forøgedes familien med et drengbarn, som dagen efter blev hjemmedøbt og i dåben fik navnet **Jens Olsen**. Faddere var i følge den gamle kirkebog: „Mætte Rasmusdatter i St. Ryttinge. Lars Nielsen, Jens Nielsen, Hans Nielsen, Peder Jensen, alle af Siolte.“

— Årene gik, og Jens Olsen voksede til; men hans barndom i hjemmet ved man kun lidt om. At hans strænge fader allerede tidlig har ladet ham få en forsmag på, at livet også har en ublid side, kan der ingen tvivl være om; men hos sin moder har han da kunnet hente hjælp til at bevare det milde og bløde i sit sind. Og godt var dette; for lille Jens kom allerede i en tidlig alder til at døje meget ondt. Først var der den ulykkelige hændelse, hvorved han mistede sit ene øje. Han var den gang 6—7 år gammel. Han legede med en ældre broder; denne holdt en oplukket kniv i hånden. Jens vilde have den og rakte efter den; men broderen holdt den i vejret og var da så uheldig at tabe den ned i Jens' ene øje. Tungt var det for hans moder, når hun siden måtte „dryppe“ ham i det sårede øje og så, hvor han led derved; men tungere var det dog for Jens selv; hans øje mistede nemlig sekraften. Dog fik han mere af livets lys og herlighed at se med sit ene øje end de fleste med deres to!

Dernæst var der skolelivet med alle dets lidelser. Den gamle Sjolte skole, der 1854 brændte ved ildspåsættelse, lå omtrent på samme sted som den nuværende. Da lille Jens skulde til at gaa i skole, var velagtede hr. Hans Suhr lærer. Han havde oprindeligt været røgter hos pastor Warthoe i Snesere; men ved præstens hjælp var han bleven forberedt til skolelærergæringen. Han var en streng lærer og havde desværre den opfattelse, at lærdommen skulde prygles ind i børnene. Flere gange havde han straffet adskillige af børnene lovlig hårdt, og til sidst blev det beboerne for meget. En aften kom der ind i skolen to mandspersoner, forklædte i kvindeklaeder. De foregav at ville tale med Suhr, men overfaldt ham og mishandlede ham i høj grad. Hans bryst blev stærkt medtaget, og han døde et fjærdingår efter af brystsvaghed. Misgæringen blev aldrig opdaget eller påtalt.

Lærer Suhr havde iøvrigt, forinden denne skæbnsvangre begivenhed fandt sted, modtaget en meget erkendtlig skrivelse fra det kgl. danske kancelli, hvori der udtaltes tilfredshed med hans „udviste Nidkærlighed“ i embedsførelsen !

På hans gravsten, bekostet af pastor Warthoe, Snesere, står nederst :

„Hans sjældne Duelighed, Flid og Retskaffenhed har efterladt ham et varigt Minde i Menigheden“.

Lærer Suhrs eftermand var en hr. Eskildsen, der var

lærer i Sjolte indtil sin død 1831 — samme år, som Jens Olsen blev konfirmeret. Om ham meddeles det, at han var „af et let pirreligt og hæftigt sind“ !

Af disse korte oplysninger om de Sjolte skolelærere vil man let forstå, at skolegangen hos dem ikke var lutter fryd og glæde for Jens Olsen.

Han blev konfirmeret den 10. April 1831 af pastor Warthoe, som bl. a. roses for sine konfirmationstaler, der var i høj grad „indtrængende og bevægende, saa det skulde være en meget ligegyldig Natur, der ikke bevægedes ved disse Lejligheder.“ — „Saaledes erindre flere gamle ikke alene Teksten, men lange Stykker af Tiltalen og den af ham holdte Bøn ved deres Konfirmation, saa vel som den specielle Tiltale, han holdt for hver enkelt Dagen forinden, da hanovre i Kirken kaldte hvert Barn op til sig i „Degnestolen“ og gav dem enkeltvis Formaning; Trøst og Opmuntring eftersom tiltrængtes“. (*Jensen: Snesere Sogn.*)

Man kan af dette slutte sig til, at Jens Olsens konfirmation blev fyndig og alvorlig.

Ja, **strænge og nidkære** har Jens Olsens opdragere utvivlsomt været. Og det er sikkert ikke mere, end hvad der kan tilkomme ham, når der i Snesere kirkebog under 10de April 1831 til notitserne om hans konfirmation er føjet følgende

„Dom angaaende Kundskab og Opførsel: Meget gode Kundskaber og Opførsel.“

— — Jens Olsen kom vel over den vanskelige overgangstid fra dreng til karl — den, man har kaldt lømmelalderen, og som af mange spildes og ødsles bort til pjankede adspredelser — til at øve sig i at ryge tobak og spytte, spille kort og fjase med pigerne osv. — Hos Jens Olsen var imidlertid for længst en alvorlig grundtone anslået. Vel kunde han nok more sig med de andre unge; men han var dog ikke som alle de andre. Når de unge kom sammen i legestue, viste han sig som en ypperlig danser; men han bar sig heller ikke her ad som de fleste unge karle, der kun er ivrige efter at danse med de piger, der i forvejen er rigtig „i vinden“. Nej, Jens Olsen skulde nok sørge for, at alle kom til at more sig, og han trak derfor de piger frem på dansegulvet, som ellers måtte finde sig i at „sidde over“ ved dans efter dans.

Allerede i disse tidlige ungdomsår, mens han gik hjemme som karl, blev hans sans vakt for det åndelige livs værdier. Der var på herregården Engelholm, en halv mils vej fra hans hjem, en ung huslærer, som var grebet af den kristelige lægmandsbevægelse. Han holdt på bestemte aftener kristelige sammenkomster på Engelholm, og Jens Olsen gik dertil for at være med. Ja, det kunde ganske vist ske, når han kom noget sent hjem fra arbejdet, at han kunde liste en hest ud af stalden og snige sig bort på den, uden at hans fader mærkede det; men ellers var det nok i almindelighed ikke så let for ham at slippe hjemme fra, og mange

gjorde sig lystige over ham. De betragtede det vistnok som en særhed ved ham. Men Jens Olsen gik støt og rolig sine egne veje.

III

Jens Olsens giftermål.

I Brøderup boede husmand Peder Christensen og hustru Kirsten Jensdatter. Deres kår var små; men børneflokket øgedes hurtig. Når Peder Christensen med mellemrum kom ned til Sjolte til sin kones søster Karen, der var barnløs, og fortalte, at nu havde han fået en ny arving, sagde hun gerne med et stænk af misundelse: „Det er da også forfærdeligt med alle de børn!“ Dertil plejede Peder Christensen sagtmødig at svare: „Ja, nu er det også den sidste.“

De fik dog ialt kun fem børn nede idet lille hjem, deriblandt en pige, som kom til at bære navnet **Lisbeth Pedersdatter**. Hun blev født den 23. April 1816 og blev samme dag hjemmedøbt. Mellem fadderne var gmd. Jens Nielsen af Sjolte, der var gift med Peder Christensens svigerinde, den foran omtalte Karen.

Der er ingen, som ved, hvilke tanker Jens Nielsen har haft, da han stod fadder til Lisbeth Pedersdatter; men som foran bemærket var hans og hans hustru Karens ægteskab barnløst, og det blev da sådan, at de tog Lisbeth til sig og lod hende træde i datters sted med arveret til, hvad de efterlod sig.

Den 18. April 1830 blev hun konfirmeret af pastor Warthoe. Og nu vendte plejeforældrenes tanker sig mere alvorligt mod datterens fremtid; men i hin tid kunde man kun tænke sig kvindens fremtid betrygget i ægteskabets sikre havn.

Gården var fæste under baroniet Gavnø; men Lisbeth stod dog som den selvskrevne til at blive fremtidig gårdmandskone der. Det var en af de bedste gårde i Sjolte. Spørgsmålet var nu, hvem hun vilde føre der ind som sin husbond og herre? Dette spørgsmål var, forstår man nok, både alvorligt og vigtigt for Jens Nielsen og Karen.

Der var ikke langt mellem Jens Niensens og Ole Jensens — Jens Olsens forældre. Man havde derfor fra gammel tid „bagt sammen“ på de to gårde. Hver gård havde sin ovn; men for at spare både arbejde og brændsel bagte man skiftevis hos hinanden. Om morgenen tidlig bar man da dejgen fra den ene gård hen til den anden, hvor bagningen skulde gå for sig. Når så brødene var satte i ovnen, gik konerne gerne en omgang ud at se på kreaturerne, og ved sådanne

lejligheder kom det mere end en gang på tale imellem dem, hvor rart det kunde være, om Jens kunde komme hen i Jens Niensens gård og få Lisbeth til kone.

Og hvor mærkeligt kan det ikke ofte gå! Da tiden kom, fik de to unge virkelig sind til hinanden. Og den 16. Juli 1845 stod de bægge for alteret i Snesere kirke, hvor pastor Østrup viede dem sammen som rette ægtefolk at være.

Jens Nielsen og Karen havde allerede da med glæde afstået gården, så de to unge kunde tage fat. — Kort før brylluppet kørte Jens Olsen til Vindbyholt godskontor for at få papirerne på gården bragt i orden.

Godsforvalteren spurgte da skarpt: „Er det nu også Deres alvorlige mening, at De vil ægte pigen, så De ikke først får disse sager bragt i orden og derefter narrer hende og beholder gården?“

Jens Olsen forsikrede dog, at godsforvalteren kunde være ganske rolig i så henseende.

De nygifte var omtrent lige gamle, da de bægge var født samme år. Jens Olsen gik nu i sit 29de år. Lisbeth havde allerede fyldt sit.

Det blev et lykkeligt ægteskab. De to udfyldte hinanden på en ypperlig måde. „Lisbeth Jens Ols“ delte ikke blot sin mands opfattelse, men stod ham også altid trofast bi i hans arbejde. Stadig så man den lille; trivelige kone

Jens Olsen og hustru.

i den travleste virksomhed, og hendes fødder gik næsten altid som trommestikker.

„Folk taler altid om Jens Olsen, Jens Olsen,“ sagde provst Paludan-Müller engang; „men de taler aldrig om hans kone. Hvis ikke Jens Olsen havde haft en kone som Lisbeth, der kan styre alt på det bedste, når Jens Olsen så ofte er ude, da vilde han ikke have været, hvad han er.“

„Jens Olsen er en mand, der kræver meget arbejde

af sine folk; men hans kone giver dem nogen god mad," sagde andre.

Men fik Lisbeth betydning for Jens Olsens liv, så fik han ikke mindre betydning for hendes.

Det var ham, der holdt ideens fane højt. Det var hos ham, begejstringens ild brændte, så han aldrig tabte modet.

Lisbeth kunde nok til tider blive lidt modløs og traurig over et eller andet; men så var det ikke usædvanligt, at Jens Olsen for at opmuntre hende tog hende om livet og svingede hende rundt. Og det hjalp så godt.

Jens Olsen og Lisbeth fik otte børn; men de havde den sorg at miste de fleste af dem igen. En af sønnerne, Niels, blev ét år gammel. Når lille Niels inde i stuen blev løftet op ved vinduet, kunde han staa og „pikke“ på ruden ud efter faderen, som holdt saa uhyre meget af ham. Hans død var derfor et hårdt slag og til dyb sorg for Jens Olsen, som ellers var en stærk natur, der ikke let lod sig bøje.

De seks af børnene døde som ganske små; det syvende, pigen Maren, døde en halv Snes år gammel af hjærnebetændelse. Kun pigen Kirsten nåede den voksne alder. Hun er nu gift med gårdejer Kr. Kristoffersen i Sjolte og bor i sine forældres gamle gård.

— Jens Olsen og hans hustru havde altså mere end en gang været gæstet af sorgen. Men de kunde som få sige med sandhed: Herren gav, Herren tog, Herrens navn være lovet! Derfor var det ikke sorgen, men glæden, der sad til højboards og stadig var til huse i hjemmet i Sjolte.

IV

Træk af hjemlivet i Jens Olsens gård.

Der levedes et rigt hjemliv i Jens Olsens gård i Sjolte.

Alle i gården betragtedes som hørende til huset og familien. Folkene kaldte altid Jens Olsen og hans hustru for „Vor far“ og „Vor mor“, og det var ikke mundsvejr, men netop betegnende for det gensidige forhold.

Når alle om aftenen efter endt dagværk sad samlede i dagligstuen, modtog den indtrædende fremmede et ejendommeligt, hyggeligt indtryk. Nær ved kakkelovnen stod et lille bord, hvorpå der var anbragt

en oljelampe eller et lys. Omkring bordet havde så alle samlet sig i kreds og var travlt beskæftiget hver med sit særlige husflidsarbejde: „Vor mor“ spandt, den ene af pigerne kartede, en anden syede; den ene karl sad og istandsatte seletøjet eller syede grimer, den anden karl og drengen lavede riskoste; men den lille datter sad og læste lektier eller lyttede sammen med de andre til „Vor far“, der sad for enden af det lange, svære egetræsbord og ofte læste højt af Anton Niensens nyudkomne fortællinger eller af andre gode bøger. — Aftenen sluttede altid med en eller anden aftensang.

Når Jens Olsen og Lisbeth rejste ud, sagde de gerne til folkene: „Skulde her komme nogen, så sørg for, at de får noget at spise og drikke!“ Og så modtog folkene de fremmede, beværtede dem og viste dem omkring, ganske som om de var husbondsfolk.

Men det hændte sig heller ikke så sjældent, når Jens Olsen og Lisbeth skulde køre til kirke eller ud at besøge venner, at Jens Olsen f. eks. kunde sige til karlen: „Vil du med mig og Vor mor, så skynd dig og tag tøj på!“

Når folkene gik hjem til julen, fik hver af dem et hvedebrød under den ene arm og et sigtebrød under den anden til dem hjemme. Det kaldte man „julerente“. Ja, at Jens Olsen havde sine folk så længe og altid fandt dem så trofaste, havde ikke mindst sin grund i, at hans kone plejede og omgikkes dem så godt. Hun var dem også i bogstaveligste forstand en god „madmoder“.

For Jens Olsen og Lisbeth var ikke af dem, der skiftede folk hvert halvår. Nej, de havde i reglen deres folk i årevis, ikke sjældent op mod en halv snes år.

Og når de så rejste bort, tabte Jens Olsen og Lisbeth dem ikke af syne, men var altid glade for siden at kunne række dem en hjælpende hånd.

Det kan deres gamle endnu levende tjenestfolk fortælle om og gør det også gerne.

En af Jens Olsens karle, som havde tjænt hos ham i mange år, skulde giftes. Vor far kunde svært godt lide karlens kæreste, og han forærede hende da 100 kroner, idet han sagde: „Det skal være til bohavet.“ — „Ja,“ siger så Vor mor til karlen, „så vil jeg såmænd give dig brudeklæderne.“ Og hun gav ham lov til at bestille en flunkende ny dragt fra top til tå på hendes regning. Den kostede over 100 kroner. — Siden gav Jens Olsen de unge folk et får. Da de derefter begyndte at lægge vind på roer, bad Jens Olsen dem tage en ko på foder og for en tid give den roer, da den ikke ret vilde give mælk. Men det endte med, at da de vilde aflevere koen, sagde Jens Olsen, at nu måtte de heller beholde den.

En anden af hans gamle tjenestekarle vilde fæste et hus under Bækkeskov. Men for at få nogenlunde gunstige vilkår ved en sådan lejlighed, måtte man den gang „smøre“ forvalteren med et eller andet, så han derved kunde blive stemt lidt eftergivende. Karlen har næppe iagttaget denne formalitet. I hvert fald

henvendte han sig til Jens Olsen og beklagede sig over, at forvalteren var vanskelig at komme til.

— „Det skal vi såmænd nok komme over,“ sagde Jens Olsen. Så talte han med sin hustru om sagen, og resultatet blev, at karlen fik en dejlig stor gås med sig fra gården. Og nu var der intet i vejen med forvalteren; han blev hurtig stemt mildere, og fæstet kom i orden.

— Disse er kun enkelte Træk af mange lignende. Det skal blot tilføjes, at når Jens Olsens gamle tjenestefolk fortæller om ham, erkender de, at foruden disse materielle værdier gav han dem langt større åndelige værdier for hele livet; og meddelelsen heraf har set, hvordan mindet om deres gamle husbond kan overvælde dem sådan, at de må græde som børn.

V

Jens Olsen som foregangsmand på landbrugets område.

Da Jens Olsen overtog gården efter Jens Nielsen og Karen, var den, som foran bemærket, fæste under baroniet Gavnø; men han blev en af de første i sin egn, som købte gården ind til fri ejendom. Og han havde fra første dag af taget fat på at forbedre den. Det viste sig også snart, at han var en mand, der vilde have sit kram i orden. Bygningerne var gamle og faldefærdige. Han lod dem derfor efterhånden ombygge, længerne i årene 1849—1850 og stuehuset 1856.

Bygningerne blev indrettet efter alle datidens fordringer, så de endnu den dag i dag er fuldt tidssvarende og statelige at se til. I stuehuset indrettede han store og rummelige stuer, der i mange år blev benyttet til de møder, som siden skal blive nærmere omtalt. — Men da han byggede sin gård så flot, var det ikke frit for, at folk anså ham for ikke at være rigtig klog.

Han nøjedes dog ikke med at rejse første klasses bygninger; men han sørgede ikke mindre for at få oparbejdet et første klasses landbrug.

Jens Olsens stuehus.

Han så, at når bønderne stod så langt tilbage med deres bedrifter den gang, beroede det for en stor del på, at de ikke kom ud og lærte andre skikke og fremgangsmåder at kende. Derfor sørgede Jens Olsen for selv at komme ud og hente ny og befrugtende indtryk. Han besøgte blandt andet den meget bekendte og dygtige landmand etåtsråd **Tesdorpf** på Ourupgård på Falster. Denne mand havde lært landbrug i Holsten, og i hin tid stod det holstenske landbrug lige så højt over det danske som nu det danske over det holstenske. Tesdorpf's arbejde på landbrugets område har derfor været banebrydende her i landet, og af ham lærte Jens Olsen meget, som han søgte at føre sig til nytte i sin egen bedrift, og til ham sendte han stadig unge karle, for at de der kunde lære moderne landbrug.

Jens Olsen fik snart udviklet en enestående kreatur- og fårebesætning. Han kunde føre flere køer til dyrskuerne og tog en mængde præmier hjem, så hans navn som kvægopdrætter var kendt viden om. Desuden indførte han i sin egn afkøling af mælken ved koldt vand. Han blev således på disse områder foregangsmand for sine standsfæller.

Det var derfor ganske naturligt, at han i mange år var dommer ved Præstø amts landboforenings dyrskuer; og ved den nordiske industri-, landbrugs- og kunstudstillings jubilæumsdyrskue i København 1888 nød han den sjældne ære at blive valgt ind i dommerkomiteen.

— Som Jens Olsen lærte af etåtsråd Tesdorpf at drive lønnende kvægavl, sådan lærte han af godsejer **Valentiner**, Bredeshave, at drive lønnende agerbrug. Valentiner havde begyndt at dræne og mærgle på sin jord. Bønderne så med mistænksomme øjne på, hvad en sådan herremand foretog sig; men Jens Olsen opdagede snart, at det var et arbejde i den rigtige retning. Han tog derfor fat på samme måde i sine egne marker og kom derved også her til at vise vej for bønderne i sin egn. — „Han kunde ikke lade nogen landmand, som han kom i berøring med, i fred i den gamle slendrian“. — Snart gav hans jord større udbytte

end nogen af de andres, og skønt hans åndelige interesser krævede både tid og penge, voksede dog hans velstand. **Dette** var kendsgerninger, som folk kunde forstå og vilde bøje sig for.

Jens Olsen tog personlig ivrig del i arbejdet. Han var morgenmand — tidlig på færde. Det skete jo ikke så sjældent, at han måtte ud på længere rejser; men næppe var han kommen hjem fra en sådan rejse, før han atter var i sit gamle tøj og tog del i arbejdet.

Det var i virkeligheden også et enestående arbejde, han udførte på sin gård. Da han overtog gården, lå den halve del af jorden udyrket hen; men han fik den bragt under kultur. Her ryddede han et krat. Der afgravede han en lerskrænt for at føre leret ned på den lave, tørvemuldede del af jorden, der trængte til fyld. Jens Olsen fortalte ofte som gammel, at han havde gravet og siden jævnet nitten mærgelgrave på gårdens jorder.

Når han og hans karle havde gravet mærgel af en bakke og ikke længer vilde benytte den til mærgelgravning, sløjfede de resten af bakken og jævned jorden ned i lavningerne — først underlaget og dernæst muldlaget, som de tog sidst for at få det oven på. Dette arbejde kaldte de spøgende for „fæstningsarbejde“. Og vi må jo sige, at Jens Olsen og de mange andre flittige danske mærgelgravere ved at øve deres slidfulde gerning og forbedre og udnytte den danske jord virkelig byggede en god fæstning om vort land.

VI

Lægmandsmøderne og vennemøderne i Sjolte.

Af det foranstående ses det, at Jens Olsen forstod at leve „et Jævnt og muntert, virksomt liv“. Men han forstod også at holde „øjjet, som det skabtes, himmelvendt“. Han blev en mærgelgraver i dobbelt forstand — ikke blot en mærgelgraver der ude i sin egen mark; men han blev også en åndelig mærgelgraver mellem sine standsfæller i Sydsjælland. Og her fik han sin største betydning.

Hans åndelige livsytringer lod ham aldrig falde i søvn. Aldrig skyede han møje eller vanskeligheder af nogen slags, når det gjaldt om at tilegne sig åndelig næring. Det viste han allerede i sin tidlige Ungdom, da han gik ud til Engelholm til møderne der. Som ældre viste han dette endnu mere fremtrædende. Han skulde

nok sørge for at komme hen, hvor der var åndelige værdier at hente. Om søndagen sparede han ikke hestene, men kørte 3—4 mil for at få et levende ord at høre. Han kørte mangan gang til Mærn for at høre **Peder Rørdam**. Siden hen kørte han ofte til Ulse for at høre pastor **A. Leth** eller til Rønnebæk for at høre pastor **C. J. Brandt**. Man fortæller, at han det sidstnævnte sted ofte traf sammen med den menneskekærlige **baronesse Reedtz-Thott**, Gavnø, der også gerne hørte den Rønnebæk præst. Hun satte megen pris paa Jens Olsen og borede sig derfor ofte ind mellem mængden i den fyldte kirke for at finde ham og sidde ved siden af ham.

Men Jens Olsen gav sig flere gange ud på længere rejser for at gøre åndelige oplevelser. Således kørte pastor Brandt i året 1866 de 11 mil fra Rønnebæk til Vallekilde for at besøge Trier og pastor Hoff, og han havde ved den lejlighed de to fremragende og åndsbeslægtede sydsjællandske bønder Niels Jensen fra Stenstrup og Jens Olsen fra Sjolte med sig. Trier fortæller i sin bog „Femogtyve års skolevirksomhed“ om, hvor et sådant besøg virkede festligt og oplivende. Men oplivelsen var nok ikke mindre for Jens Olsen. — Senere besøgte han også Høng højskole.

Ja, Jens Olsen nåede endogså engang helt over til Odense for at være med til et stort vennemøde der. Han boede ved denne lejlighed hos den bekendte fynske bonde Poul Rasmussen i Sanderum.

Når så Jens Olsen kom hjem fra sine rejser, kunde han som ingen anden fortælle om det store, han havde oplevet, sådan at alle i hans hus — både familie og tjenestefolk — blev stærkt grebne deraf.

Men Jens Olsen nøjedes ikke med selv at tage ud til møder ude omkring. Han vilde gerne hjælpe dem, der ikke sådan kunde komme hjemme fra, til at gøre lignende Oplevelser. Og derfor søgte han at samle folk til **møder i hjemmet** i Sjolte.

De begyndte i det små og stille som mindre møder med et mere afsluttet præg. Deres begyndelse falder helt tilbage til de første år efter Jens Olsens og Lisbeths bryllup; måske sammenkomsten på selve bryllupsdagen den 16. Juli 1845 kan betragtes som det første af dem. De begyndte Som kristelige lægmandsmøder med taler og prædikener af ældre lægprædikanter. De afholdtes flere gange årlig, og tilslutningen voksede; men endnu var der god plads i det nybyggede stuehus, og der afholdt man dem derfor foreløbig. Men efter at præsterne Leth og Brandt kom til egnen — Leth til Ulse og Brandt til Rønnebæk — og kunde deltage i møderne, voksede de i betydning, og den tid kom, da der blev for trangt inde i stuerne for de mange folk. Man flyttede da ud i laden. Møderne fik derved et større og mere offentligt præg. Også i anden henseende kom de til at forme sig lidt anderledes. Den mere almenmenneskelige, grundtvigske bevægelse var

den gang i færd med at afløse den gamle religiøse lægmandsbevægelse, og Jens Olsen selv var efterhånden — ikke mindst ved sit besøg i Vallekilde — blevet vundet for Grundtvigs syn. Alt dette satte sit præg på de fremtidige møder og på denne måde udviklede sig **de store vennemøder i Sjolte**.

Fra de sidste år før 1870 skal nævnes enkelte møder:

I året 1868 var der den 8. Januar et ret betydeligt møde hos Jens Olsen. Fra Ulse–Olstrup kom for eksempel syv vogne med folk. Mellem disse var 22 elever og 3 lærere fra folkehøjskolen der (om denne se næste afsnit). Ved mødet blev der talt af lægprædikent Peder Olsen fra Grumløse, sognepræsterne Gjelbølle fra Præstø og A. Leth fra Ulse, højskoleforstander Johs. Schrøder og højskolelærer Povlsen, bægge fra Ulse, lærer Vinther fra Dysted og gårdejer Niels Jensen fra Stenstrup.

Fra året efter har man besked om to møder. Først var der et møde den 19. Maj. Ved dette blev der holdt kristeligt oplysende og opbyggelige taler af sognepræst A. Leth, højskoleforstander Johs. Schrøder, lærer Vinther og gårdejer Niels Jensen, Stenstrup.

16. Juli samme år (Jens Olsens bryllupsdag) var der atter møde, denne gang med taler af præsterne A. Leth, C. J. Brandt, Andresen fra Snesere, Henning Jensen fra Dalby og gårdejer Niels Jensen.

Disse få og spredte oplysninger vil være tilstrækkelige til at vise, at der af de oprindelige små sammenkomster allerede havde udviklet sig ret betydelige og indholdsrige møder.

Det vil vist være vanskeligt at sætte noget bestemt skel mellem de mindre møder og de senere store vennemøder. Et mærkepunkt danner dog

sølvbryllupsfesten den 16. Juli 1870. Den indleder nemlig den lange række af de store vennemøder, som fremtidig kun holdtes én gang årlig, med den 16. Juli som fast mødedag.

Sølvbryllupsfesten den 16. Juli 1870 formede sig som et meget stort og indholdsrigt vennemøde med taler og sange slag i slag. Desværre blader man forgæves i de stedlige aviser efter et referat fra mødet. De har slet ikke opdaget denne mærkelige sølvbryllupsfest og har ikke et ord tilovers for den. Dette finder måske sin forklaring i, at den afholdtes netop i en af de dage, da Frankrig besluttede sig til krig med Prøjsen. Denne begivenhed lagde fuldstændig beslag på de sydsjællandske bladmænds opmærksomhed, så deres blade er overfyldte af artikler om krigsmagterne og meddelelser om, hvorlunde budskabet om krigserklæringen hilstes med almindelig flagning i sjællandske byer.

Ved denne sølvbryllupsfest blev en ny, herlig sang første gang afsungen. Den var skreven til lejligheden af pastor **C. J. Brandt**, der selv var til stede og talte ved

festen. Den lyder som følger:

„Klokken slår, tiden går,
troen på ordet sin prøve står;
er det faldet i hjærtemuld,
overstår det vel vinterkuld,
bærer sin evigheds–frugt.

Klokken slår, tiden går,
håbet Guds børn dog fejl ej slår;
det har vinger af engleart,
flyver til himmels med bønnens fart,
kommer tilbage med svar.

Klokken slår, tiden går,
kærligheden ej tæller år;
den kan gøre det gamle ungt,
gør let det, der synes så tungt,
vand den omskaber til vin.

Klokken slår, tiden går,
ene Guds nåde urokket står;
den os fører så trykkelig frem,
bygger os hisset og her et hjem,
fyldt med den sejrrige fred.

Klokken slår, tiden går,
her har den ringet i tusind år,
hjærter husvalet i Daners vang,
kimet til kirke og løftet med sang
fanen om korsets træ.

Klokken slår, tiden går,
aldrig udrinder evigheds år,
aldrig afblomstrer Guds paradís,
aldrig forstummer hans nådes pris !
Amen! halleluja! tak!“

— Denne kønne sang, som siden med glæde og tak har været sunget af mangfoldige mennesker, er et særdeles træffende udtryk for det tilgrundliggende i Jens Olsens tankegang; og man vil sikkert heller ikke kunne finde et kortere og mere fyndigt udtryk for den ånd, der hvilede over hin festdag.

Sangen greb alle tilstedeværende stærkt, og da den var sunget, foreslog gårdejer **Niels Jensen** fra Stenstrup, at man skulde synge det sidste vers en gang til, Derefter tog han ordet og holdt en tale. — Han havde forøvrigt ved denne lejlighed medbragt til sølvbrudeparret et indrammet billede af sig selv med

familje, og under billedet stod følgende hilsen:

„Guds Fred og Lykke, kjære Venner,
Her har I os Alle, som Skyggen er
falden,
Til Sølvbryllupsfest ere vi Jer Gæst.“

Der blev i det hele taget vist Jens Olsen og hans hustru megen opmærksomhed og venlighed. Blandt andet skænkede en kreds af venner sølvbrudeparret et kostbart taffelur.

— At Jens Olsen og hustru trods al deres travlhed også har haft en venlig tanke tilovers for dem, der ikke kunde få lejlighed til at være med til festen, finder man et lille udtryk for i følgende kundgørelse i „Præstø Amts Avis“ for mandag d. 18. Juli 1870:

„Taksigelse.

Gaardmand Jens Olsen og Hustru i Sjolte have i Anledning af deres Sølvbryllup foruden andre gode Erindringer ogsaa ihukkommet de Nødlidende og skænket 25 Rd., som Bestyrelsen for „de fattiges Kasse“ har uddelt til de trængende i Sognet paa Givernes Høitidsdag, den 16de d. M.

For denne Gave, hvorved flere Familier have faaet Hjælp og Opmuntring, aflægges inderlig Tak paa Undertegnedes Vegne.

Bestyrelsen for „de Fattiges Kasse“ i Snesere Sogn, den 17. Juli 1870.“

— — Året efter var der atter møde den 16. Juli med taler af sognepræsterne Andresen fra Snesere og Fik fra Roholte, højskoleforstander Johs. Schrøder og gårdejer Niels Jensen. Og nu samledes herefter folk hvert år på denne dag til vennemøde i Sjolte. Disse møder, som varede ved henimod en snes år, fik en vidtrækkende betydning. De blev som brændpunkter for den åndelige bevægelse i Sydsjælland. De lignede meget de bekendte store møder hos Peder Larsen (Skræppenborg) i Dons. Tilsvarende møder holdtes også om sommeren hos Jens Olsens gode ven forpagter **Ovesen**, Højstrup i Stævns Herred.

I store mængder, fra nær og fjærn, kom folk til Jens Olsens vennemøder. Man levede længe i forventning om dem, man henlagde sin eneste sommerudflugt til dem, og når så tiden kom, kørte man med glæde 4—5 mil for at komme med. Mange kom allerede om formiddagen og spiste da til middag på gården, før den

store mængde af gæster indfandt sig. På vejene så man mange vogne og endnu flere gående. En og anden Præstøboer samlede i den største af sine både så mange folk, som den kunde rumme, satte så sejl til og stævnedede over til kysten ved „Bækkeskov–strædet“. Båden kunde ikke gå helt ind, og der fandtes ingen landgangsbro; men så blev kvinderne og børnene båret i land af mændene, der gjerne påtog sig en ekstra besværlighed, når det gjaldt om at komme til møde hos Jens Olsen i Sjolte.

Men henne i Jens Olsens gård var der efterhånden næsten bleven trængsel. Den ellers rummelige gårdsplads var fuld af vogne — henimod et halvt hundrede fuldtpakkede vogne kunde der godt indfinde sig ved en sådan lejlighed, og gamle folk mener, at der ofte var samlet omkring ved et halvt tusinde mennesker til et enkelt møde. Man traf sammen med slægt og kendinger, og der var liv og glæde overalt.

Men gladest af alle var dog Jens Olsen. Det så man straks, når man betragtede ham, som han stod der på stentrappen op til stuehuset, bred og smilende, og mødte en med et hjærteligt velkommen. — „Man kan blive glad ved bare at se Jens Olsens ansigt,“ har en god ven af ham engang sagt. Og vist er det, at i en sådan stund var han virkelig smuk, trods sit syge øje. „Jeg tror, det var, fordi at glæden og mildheden, som strålede ud af det sunde øje, aldeles beherskede hele ansigtet,“ skriver en nu ældre kvinde, der i sin tid som ganske ung var med til disse sammenkomster.

Utrættelig var Jens Olsen i at indbyde folk til at komme ind og drikke kaffe. For hele den store forsamling — i hvert fald alle, som vilde — drak kaffe før mødets begyndelse. Selv børnene undgik ikke hans opmærksomhed, og når han spurgte en og anden: „Har du været inde at drikke kaffe?“ — hvor følte vedkommende sig så ikke hædret! Børnene kom til at føle det som noget stort, at han kunde tænke på dem i al sin optagethed; og de glemte det aldrig.

Folk myldrede så ind og ud ad de gæstfri stuer for derefter at samles i den tomme lade, der var indrettet til mødesal med talerstol og en del siddepladser, og snart var den fuld af folk — landboere og købstadboere, fattige og rige, unge og gamle imellem hverandre. Dér sad baronesse Elise Stampe fra Nysø, dér sad præster og lærere, gårdmandsfolk, fattiglemmer — alle lyttende til det samme ord.

Talerne var ikke skårne over én læst; men mænd med forskellig opfattelse førte ordet, om end naturligvis de „grundtvigske“ talere var Jens Olsen de kæreste. Enhver sagde sin mening, så kunde tilhørerne selv tage stilling. Ofte faldt der ord, skarpe som sværdhug, og det kunde gå varmt til. Da måtte Jens Olsen undertiden til sidst søge at dæmpe på de oprørte sind. — „Der blev talt, så hårene rejste sig på mit hoved, og jeg måtte uvilkårlig lette på hatten,“ siger en

gammel deltager. — Men det, væsentlige af, hvad der blev talt ved møderne, var altid af en sådan art, at det kunde gribe og varme hjerterne. Når en rigtig varm tale blev holdt, rejste alle sig, som i mangel af siddepladser havde ligget ned på gulvet, og man stod op på bjælkerne og på løsholtene for rigtig at se taleren.

Det var hovedsagelig præster, som førte ordet ved disse senere store vennemøder. Her træffer man atter C. J. Brandt (Leth rejste 1870 til Fyn), siden hen bl. a. også pastor Svejstrup fra Vejen, kapellan Møller fra Udby (nu i Birkerød) og flere af omegnens præster, også sognepræsten i Snesere. Men dog manglede heller sjældent lægmænd. Således blev der talt bl. a. af højskoleforstanderne Johs. Schrøder fra Brøderup og Anders Jørgensen fra Høng og af gårdejer Niels Jensen fra Stenstrup. Ved et enkelt af disse møder blev der talt af ikke færre end syv fremmede præster og en fremmed højskoleforstander. — Salmebogen blev flittig benyttet, og sangen lød med kraft og varme.

— Efter møderne blev alle indbudt til gratis at spise til aften, og mange fulgte indbydelsen. Men havde Lisbeth Jens Ols' ikke stået for styret, havde dette næppe kunnet ladet sig gøre. Her var hun imidlertid rigtig på sin plads. Uden hendes rastløse dygtighed som husmoder vilde i det hele taget denne storslåede gæstfrihed have været umulig; men samtidig vilde sammenkomsterne også have tabt en del af deres festlige præg.

Når så gårdspladsen om aftenen tømtes for de mange vogne, der i lange rækker rullede bort fra byen, og de fleste gæster var draget hver til sit, kunde man være sikker på, at der var ryddet godt op i Lisbeths spisekammer. Det viste sig da ofte, at der til bordet var gået en god otting smør (1 otting = 14 kg) foruden pålæg og alt det andet. Men det var givet med glæde, og både husbondsfolkene og tjenestefolkene på gården følte sig glade og taknemmelige for mødet, trods al ulejligheden.

Der gik dog langt mere til på en mødedag end det, der spistes netop hos Jens Olsen. Også de nærmeste beboere måtte være beredte til at modtage mange fremmede, idet **deres** bekendte i reglen boede hos dem og spiste hos dem. Så der måtte ofres i Sjolte i de dage. Men det følte sikkert af alle som et af den slags ofre, der fører velsignelsen med sig.

VII.

Jens Olsens virksomhed for skolen.

Jens Olsen vilde have fremgang overalt. Det vilde han også have i folkeoplysningen, og han kom selv til her at udføre et enestående og banebrydende arbejde for at skaffe betingelser for dens vækst og udvikling. Som foran bemærket, var den gamle Sjolte skole brændt 1854. Jens Olsen var i høj grad medvirkende til, at der blev bygget en ny kommuneskole i Sjolte, og da den 1856 skulde indvies, rejste han ind til gamle Grundtvig og bad ham om en sang. Det var lige ved den tid, da Grundtvigs højskole på Marielyst skulde indvies, og Grundtvig havde allerede skrevet en sang, som skulde bruges ved indvielsen; det var den siden så bekendte sang „Hvad solskin er for det sorte muld“. — „Da nu den hjærtevindende Sydsjællænder kom til ham, mere varm end klar“, og bad om en sang, var Grundtvig godmodig nok til at give ham lov til at bruge den færdige sang først; men han indførte dog forinden i et af versene en lille tilpasning, så der kom til at stå:

„Som Dansken sejred' en sommerdag
og jog af marken de lede trolde,
nu sejre lysets den gode sag,
som trindt i Danmark så her i Sjolde.“

Og på denne, måde skete det, at sangen første gang blev brugt ved en stats-børneskoles indvielse.

— Senere fik Jens Olsen mere forståelse af Grundtvigs skoletanker, og han følte da klart, at almueskolen ikke var tilfredsstillende. Den daværende lærer i Sjolte var slem til at prygle børnene, og Jens Olsen mindedes fra sin første skolegang hos lærer Suhr, hvor ødelæggende en sådan skolegang kunde være for barnesindet. Dertil kom, at hans egen datter nu havde begyndt at gå i skole. Han fattede da en rask beslutning, tog datteren ud af almueskolen og begyndte en friskole nede i sin egen gård. Lærer blev den senere så bekendte æventyrdigter Morten Jensen (i mange år friskolelærer på Mors). Denne friskole blev siden flyttet til Brøderup mark, hvor Jens Olsen for egen regning byggede en ny friskolebygning 1867.

Nu er virksomheden i friskolen for længst indstillet. Det skortede på tilslutning, og vanskelighederne var store. Jens Olsen så dog nødig, at skolen blev nedlagt, og det skal fremhæves, at da der for alvor blev tale derom, holdt Lisbeth Jens Ols' sin hånd over den og bad om, at man vilde give tid lidt endnu.

Men kort efter måtte skolen dog indstilles. Den afløstes af — et fællesmejeri !

— — Jens Olsens arbejde for folkeoplysningen giver sig imidlertid det kraftigste udslag i hans bestræbelser for at få oprettet en **folkehøjskole i**

Sydsjælland.

De bedste mænd og kvinder i det danske folk var i disse år i færd med at rejse sig efter det hårde slag 1864 og få forståelsen af, at hvad udad tabtes, måtte indad vindes. Der var således rundt omkring i landet en bevægelse fremme for at få oprettet folkehøjskoler. Man kan blot efterse bladet „Fædrelandet“ for 1867 — det år, da også Jens Olsens bestræbelser kronedes med held — og man vil da få et stærkt indtryk af denne frembrydende bevægelse. Man vil bl. a. af de mange små meddelelser, der er spredt i bladets mange numre, kunne få oplyst, at der i dette år blev oprettet ikke mindre end 15 ny folkehøjskoler.

Jens Olsen havde allerede „med gode ord, penge og befordring“ sendt elever til højskolerne i Vallekilde og på Møn. Men det blev hans besøg i Vallekilde 1866, der for folkehøjskoletanken i Sydsjælland fik den mest afgørende betydning. Da Jens Olsen havde hørt Trier, var han nemlig vunden med det samme, og da han kom hjem, fortalte han grebet om sine oplevelser, så hans husfæller forstod, at der havde mødt ham noget stort og betydeligt. „Å, der skulde I bare have været med!“ sagde han; „hvem der blot havde en sådan skole!“ Da trængte tanken om at få en skole nær ved for alvor ind på livet af ham, så han ikke kunde afvise den.

Og når Jens Olsen blev grebet af noget og beåndet for noget, tænkte han ikke på besværlighederne eller på, hvad det kostede. Han var hjærtemanden; det beregnende lå hans væsen fjærnt, så han ofte kunde begå, hvad andre kalder en „dumhed“. Han med sin fremragende dygtighed kunde være blevet en formuende og rig mand; det blev han ikke, da han aldrig betænkte sig på at bringe ofre i en god sags tjeneste. Men han blev rig på det, der for ham var mere værd — på kærlighed, og på glæde og lykke.

Og han kunde „elektricere“ folk. Når han selv blev grebet af noget, **måtte** hans varme forplante sig til de andre.

Derfor kom han heller ikke til at stå ene med sine højskoletanker. Han rejste omkring for at tale med folk om sagen og fandt ørenlyd hos mange. Hans første og bedste arbejdsfælle i denne sag blev dog forpagter A. Ovesen på Højstrup.

Da Grundtvig hørte om højskoleplanerne, rystede han på hovedet og advarede. Han var jo født der i egnen, havde siden været kapellan i Udby og sognepræst i Præstø. Desuden havde han opholdt sig på Nysø i besøg, og under sit ægteskab med besidderinden af Rønnebæksholm havde han boet der. Han kendte altså en del til egnen og befolkningen.

„Men Jens Olsen var uovervindelig“. Han og forpagter Ovesen tog ufortrødent fat. Ved juletid 1866 besluttede de sig til at søge forbindelse med en mand, der kunde påtage sig at lede en sådan skole. Blandt dem, der mældte sig til tjeneste, var **Johannes**

Schrøder, som den gang opholdt sig hos sin broder Ludvig Schrøder i Askov. I slutningen af året 1866 gjorde Johs. Schrøder en rundrejse i egnen, og vi vil lade ham selv fortælle om besøget hos Jens Olsen:

„Jens Olsen staar for mit indre Øje, saaledes som jeg saa ham første Gang. Det var en mørk og sludfuld Aften mellem Jul 1866 og Nytaar 1867 jeg traadte ind i hans Dagligstue. Paa Husbondsbenken for Enden af det kraftigt tømrede Madbord sad han, kraftig og ret førlig med det runde, friske, vejrbitte Ansigt, glatraget og kort klippet og med ét dejligt mildt Øje.... Paa Bænken mellem Bordet og vinduerne til Gaarden sad Gaardens øvrige mandlige Befolkning, og foran Bordet stod eller sad den lille trivelige Husmoder og Pigerne. Og alle sang med Husbonden som Forsanger — om jeg husker ret:

Min Jesus lad mit Hjærte faa
en saadan Smag paa Dig,
at Nat og Dag Du være maa
min Sjæl umistelig —

hele Sangen tilende, før Gæsten blev modtaget....

Om Jens Olsen næste Dag „spændte for“ og kørte de henved 4 Mil til Højstrup, for at vi kunde tale med hans gode Ven, Forpagter Ovesen, husker jeg ikke; men det kunde ligne ham, og han gjorde det mange Gange senere.“ — En af Jens Olsens gamle tjenestekarle, **Niels Olsen**, fortæller, at da han på denne tid opholdt sig som soldat i København, anmodede Jens Olsen ham om at opsøge **Niels Jokum Termansen**, der boede hos **oberstinde Wagner** (Johs. Schrøders tilkommende svigermoder) og hos ham forhøre sig så småt om Johs. Schrøders ævner. Men Termansen sagde, at Niels Olsen kunde hilse sin husbond, at han ganske trøstig kunde bygge skole. Johs. Schrøder skulde de nok blive glade ved.

Da der imidlertid ikke blot var tale om Johs. Schrøder, men om flere andre, blandt andre H. Rosendal, besluttede Jens Olsen sig til selv, sammen med Niels Jensen fra Stenstrup, at rejse ind til København, hvor de blev i flere dage. For at få Termansen i tale gik de til oberstinde Wagners bolig, og vi vil nu lade hende selv fortælle om besøget (i et brev til Johs. Schrøder):

„Saa kommer to Mænd og ringer paa, spørger efter Termansen, men melder dem jo snart som Jens Olsen fra Sjolte og Niels Jensen, Du ved jo nok selv hvorfra, for det er en af de Mænd, Du besøgte, da Du var nede i Præstøegnen. Jeg kendte jo strax Niels Jensen, som talte saa kønt ved forrige Vennemøde, og vidste, han var en af Brandts Folk. Jens Olsen kendte jeg ogsaa efter din Beskrivelse, især paa det ene Øje. Det lod ogsaa til, at de vidste, hvem jeg var, for de begyndte jo

strax at tale om Dig. Jeg bad dem da sidde lidt ned, og saa kom vi saa alvorlig i Passiar om deres Højskoleplaner, saa skønt jeg var ganske alene, blev de til The og gik vel først Kl. 8½. Det var dog et Par mageløs dejlige Mænd! Du kender dem jo, saa jeg behøver ikke at sige det; men jeg god nok vide, om Du havde kunnet modstaa, om Du havde hørt dem tale iaften. Vi havde uforstyrret Ro, men Tiden blev ikke lang. Det er **længe** siden, jeg har haft saa livlig og fornøjelig en Samtale med nogen, som med de to Mænd...“ — Hun nævnte, at der var tale om flere steder, hvor man ønskede folkehøjskole. Men Jens Olsen smilede så yndigt og sagde: „Vi faar ham nok, vi var dog de første, der talte til ham...“ — Hun sagde, man havde sagt Johannes. Schrøder, at der ikke var almindelig interesse for sagen blandt folk på egnen. Men de forsikrede så inderligt og så varmt: „jo, den skulde nok komme, naar der først blev taget fat, naar Folk først fik at vide, hvad det var. Der var ikke faa, som vilde støtte Skolen, det tænkte de nok, det berammede Møde skulde vise.“

Dette møde, som her sigtes til, blev under god tilslutning holdt i Rønnede kro den 17. Februar 1867, og her enedes de tilstedeværende om, at forsøget med højskolen skulde gøres. Under navnet „Frederik den syvendes minde“ begyndte så skolen sin virksomhed med 11 elever i gårdfæster Niels Larsens storstue i Ulse–Olstrup. Ved indvielsen den 31. Oktober 1867 talte præsterne Brandt og Leth, gårdejer Niels Jensen og forstanderen Johs. Schrøder. Denne sidste udtalte blandt andet de smukke ord:

„Skolens valgsprog er :
Frihed er bedre end sølv og guld,
om så al verden deraf var fuld —
frihed, ikke til at herske, men til at tjæne
sandhed.“

Det var imidlertid knapt med pladsen i Niels Larsens stuehus. Johannes Schrøder skriver: „Niels Larsens Storstue var ved Borde og Bænke dannet til Skolestue, ved Siden af den havde jeg mit lille Værelse, Petersen boede i samme Gaard og Povlsen hos en Maler ved Landevejen, Eleverne, som var længere borte fra, var indkvarterede hos Gaardmændene i Byen.“

Petersen og Povlsen var lærere ved skolen. Den førstnævnte skriver i et Brev bl. a.: „Efter ringe Lejlighed finder jeg mig saa godt tilrette her, som jeg kan, det er jo endda ikke saa vanskeligt. Naar man intet Bord har, saa staar man op og skriver paa en Kommode; Blæk kan jo sagtens faas, naar man kan finde en Krukke med gammel Ekstrakt i og der er Vand

at faa, og det er der....“

— Man vil dog let af det foranstående skønne, at de ydre kår var vanskelige at arbejde under. Der måtte tænkes på en ny skolebygning opførelse.

Men hvor skulde den ligge? Dette spørgsmål var ikke uden betydning. Foreløbig holdt man ganske vist skole i Olstrup. Stævnsboerne holdt på, at man ikke måtte flytte længere mod syd. At A. Leth var præst i Olstrup talte også for at blive der; men der var andre, som netop trak syd på og mellem dem var naturligvis Jens Olsen.

Den mest resolute vilde her gå af med sejren, og med sædvanlig raskhed greb Jens Olsen lejligheden og købte i Brøderup en lod på 20 tønder land. På de to tdr. land, som af landevejen var skåret fra den øvrige del af jorden, byggede han straks en friskolebygning, hvori den fri børneskole, som var påbegyndt i hans gård i Sjolte, kunde fortsættes. De tilbageværende 18 tdr. land tilbød han så at overlade til højskolen til indkøbspris. Og det endte med, at han fik sin vilje, så man besluttede sig til at opføre en skolebygning på den af Jens Olsen valgte lod.

En opfordring til at støtte foretagendet ved gaver blev udstedt, og der indkom i 1868 som kontante gaver 3802 kr., og en del mere blev tegnet til betaling i de følgende år. Opførelsen af bygningerne blev snarest påbegyndt, og Jens Olsen lagde ud af penge, hvad der var nødvendigt.

Det var også Jens Olsen, der fik egnens gårdmænd til at gøre alle kørsler gratis, da bygningen blev opført. Næsten alt af tømmer og sten blev frit kørt til byggepladsen af gårdmænd i Snesere og andre Sogne, ligesom også en del af markarbejdet på skolelodden blev udført frit af de nærmeste naboer. — Selv holdt Jens Olsen sig imidlertid ikke tilbage. Hele sommeren igennem holdt han tre karle og tre par heste oppe ved højskolen, og selv var han der også gærne, så det var nok ikke frit for, at det den sommer gik en del ud over hans egen bedrift. Der nede i hans egen gård så man nemlig næsten aldrig folkene, uden når de kom for at spise. Og så kom de ikke alene, men havde andre med sig. Mens byggearbejdet stod på, spiste daglig 12 arbejdsfolk ved Jens Olsens bord, uden at han tog nogen erstatning derfor. Når de mange mennesker satte sig til bordet, var det dækket og vel forsynet med god mad; men når de rejste sig fra det igen, var det tomt. Og så måtte Vor mor se til at skaffe noget til næste gang.

Med penge støttede han foretagendet på flere måder. Gennem sine venner modtog han ved visse lejligheder pengegaver til understøttelse af trængende elever. Selv gav han til skolen kontant 100 kr., ydede et rentefrit lån på 1000 kr. og et andet på 2000 kr. til forrentning med 4 pCt. årlig.

Siden støttede han forstanderen på bedste måde,

flere gange bl. a. ved at overlade ham nogle af sine dygtigste tjenestefolk og i det hele hjælpe ham med at få duelige medhjælpere til at drive skolens landbrug.

— — I det egentlige skolearbejde kunde Jens Olsen ikke tage del. Han var ikke taler. Dog kunde han nok ved en festlig lejlighed sige et lille ord ved fællesspisningen eller lignende. Johannes Schrøder fortæller, at Jens Olsen søndag den 19. Januar, som så ofte siden, besøgte ham i Olstrup, mens han holdt højskole der. En del af egnens beboere var samlede, og Jens Olsen fortalte da Anton Niensens „Om Karen, der kom paa Højskolen“. — Ved juletræet på Brøderup højskole den 13. Januar 1869 optrådte han som lejlighedstaler, idet han talte for Grundtvig, for A. Leth og for konerne.

— Eleverne på højskolen skylder ham megen tak for, hvad han var for dem. Han stod på en næsten kammeratlig fod med dem.

Den 7. November 1869 beredte han dem således en festlig aften, fordi de havde været flinke til at hjælpe med hans broder Lars Olsens hest, som på grund af et eller andet uheld måtte behandles af skolens lærer, dyrlæge H. Iversen. Men han beredte dem mange andre festlige stunder, ikke mindst, når han om søndagen kørte for dem til Ulse kirke, hvor Leth var præst, eller til Rønnebæk kirke, hvor først Brandt og siden Skat Rørdam var præster. Hvor blev der ikke liv mellem eleverne, når han svingede med sin vogn ind for højskolens dør og råbte: „Vil I nu med?“ Alle, som kunde være på vognen, kom da op. Og når han så fik hestene sat i gang, slog han ud med armen og begyndte: „Udi de dybe dale...“ — en opfordring til de unge om at lade sangen lyde. For Jens Olsen elskede sangen som få. — „Ja,“ har en af hans gamle venner engang sagt, „jeg tænker, at når vi hist oppe skal mødes med Jens Olsen, vil han åbne armene og bryde ud i en af sine yndlingssange :

Nu skal det åbenbares,
at gammel kærlighed
i hver en skærsild klares
og er for rust i fred.“

VIII.

Virksomhed i andre retninger.

At Jens Olsen fik en meget stor betydning for sit eget sogn, er en selvfølge. Han var i en årrække sognerådsmedlem, og det var nok ham og et par andre

mænd i sognet, der så godt som alene ledede og styrede sognets sager. Ja, det har endogså været sagt, at mens den godmodige provst Andresen var sognets præst, var det Jens Olsen, der bestemte salmenumrene til om søndagen! — Sognefoged vægrede han sig ved at blive, hvorimod han i mange år var lægdsmand. Han var desuden jordboniteringsmand, var medvirkende ved oprettelsen af Snesere sogns spare- og lånekasse, ligesom han var sjælen i flere understøttelsesforetagender for fattige i sognet — var overalt på færde, hvor der trængtes til hjælp. Stadig stillede han krav til sine sognefolks offervillighed, og der var da også adskillige af dem, som syntes, at han var alt for påtrængende med sine mange indsamlinger. Når de så ham komme, kunde det gyse i dem: Hvad mon han nu skal have bidrag til? — For folk, som manglede åndelig sans, var han derfor en plage, og de kunde ved enkelte lejligheder ærgerlig sammenligne ham med gøgen, der lægger sine æg i andre fugles reder og lader dem udruge dem. Sådant, påstod de, var Jens Olsen på færde med at yde støtte både her og der, men lod andre betale. — Adskillige af de foran meddelte kendsgerninger viser imidlertid, at dette var en urigtig påstand. Jens Olsen vilde **for sagens skyld** påkalde de manges hjælp; men når det kneb, gik han selv foran og drog det tunge læs.

Husflidssagen skænkede han særlig opmærksomhed. Han så, at det var den mandlige husflid, der var størst fare for, og det stod klart for ham, at dersom den uddøde, vilde samtidig værdier af stor kulturel og åndelig betydning gå tabt. I Februar 1873 satte han sig derfor i spidsen for en kreds af husflidsvenner, og de foretog nu alle en tur til Oremandsgårds husflidsskole, der lededes af en særdeles duelig husflidsmand. Her gjorde de sig bekendt med, hvordan man der greb sagen an, og dette besøg førte til, at der i Snesere sogn vakttes nogen større sans for husflidens betydning og værdi.

Da husmandsrejserne kom i gang i Holbæk og Sorø amter, henvendte højskoleforstander Anders Jørgensen, Høng, sig til Jens Olsen og bad ham om at virke for, at der også kom husmænd fra Præstø amt med på disse rejser. Og det viste sig ikke at være forgæves. Der kom siden adskillige husmænd med fra Præstø amt, vel nok væsentlig ved Jens Olsens indflydelse.

— Jens Olsen var også optaget af politiske spørgsmål. I kampårene viste han sig som en tilhænger af Højres befæstningspolitik og forsvarede, mærkeligt nok, Estrups fremgangsmåde. Det kunde han gøre ikke blot privat, men også ved offentlige lejligheder. Jens Olsen optrådte ganske vist heller ikke på det politiske område som egentlig taler, men kunde dog, ligesom ved folkelige sammenkomster, sige et lille ord, når lejligheden var der.

Engang fik han besøg af den politiske fører C. Berg,

der naturligvis blev modtaget med al mulig honnør, skønt Jens Olsen jo måtte betragte ham som sin politiske modstander. Men Jens Olsen hørte ingenlunde til de mennesker, der lader sig gribe af en rå partifanatisme, som næsten kan føre til, at de heller lader en politisk modstander omkomme i en mærgelgrav end redder ham!

Af andre bekendte politikere, som vides at have gæstet Jens Olsen, kan nævnes Lars Dinesen og Niels Jokum Termansen.

— — Naturligvis kom Jens Olsen under sin mangesidige og omfattende virksomhed i berøring med en mængde betydelige mænd. Der er allerede foran nævnt adskillige eksempler herpå. Her skal blot endnu særlig fremhæves en mand, som Jens Olsen stod i nær forbindelse med, nemlig den ejendommelige **Peder Larsen (Skræppenborg)** fra Dons. De kom jo bægge, hver i sin egn, til at føre det gode arbejde videre, som under trange kår allerede så småt var begyndt hist og her i landet.

Det hændte engang, at Peder Larsen og N. J. Termansen tilsammen besøgte Jens Olsen. Dagen efter vilde Jens Olsen køre dem bort, og for at hædre sine gæster trak han sin flunkende ny fjedervogn ud og lod den rulle op for døren. Men næppe var de to gæster kommen ud ved vognen, før Peder Larsen nær var falden bag over og tordnede nu mod Jens Olsen: „Hvad er det, Jens Olsen ? Jeg troede, du var en rigtig bonde, og så holder du sådan et fint køretøj !“ Og Peder Larsen var så vred, at han ikke vilde køre i en sådan vogn, og han var længe ikke at formå til at sidde op. Men hans rejsefælle, Termansen, stod rolig og smilede godmodig ad ham, og dette har måske bidraget sit til at dæmpe Peder Larsens oprørte sind, så han endelig bekvemmede sig til at „køre fint“. *I forbindelse med ovenstående træk om Peder Larsen skal meddeles følgende:*

Jens Olsen sørgede for, at de unge mellem hans slægtninge og nærpårorende kom ud og fik noget set og lært. Han fik dem sendt på højskole og ud hos dygtige landmænd, hvor de kunde lære det ny, der var kommet frem til nytte for bondestanden. Således havde han fået sin broderdatter over til Kold i Dalum som elev, og da hun nu var færdig med højskoleturen, fik han hende i huset hos Peder Larsen i Dons, især for at hun der kunde lære mejeribrug. En gang vilde Peder Larsen køre sammen med sin hustru og den nævnte unge pige over til Niels Jokum Termansen i Gammelby, men netop da han sad på kuskædet og skulde til at køre ud af sin gård, så han, at de to kvinder, som bægge sad i den bageste agestol, havde parasoller med og allerede havde fået dem spændt ud. Hurtig vendte han sig imod dem, og idet han slog med hånden efter parasollerne, sagde han: „Jeg kører ikke for fruer og frøkener!“ Den unge piges parasol fik derved et slag, så den blev slynget ud fra vognen, og kvinderne måtte nu omhyggeligt gemme deres solskærme under agestolen.

Det var dog sikkert et fejlsyn af Peder Larsen, at en rigtig bonde ikke kunde eje en smuk og behagelig vogn. Jens Olsen lod sig aldrig drage af en sådan ensidighed. Han vilde, at bondestandens liv skulde højnes — ikke blot i en enkelt, men i **alle** retninger, både åndeligt og materielt.

IX.

Jens Olsens sidste leveår.

Det er en stor lykke for et menneske, der gennem hele livet har virket for bestemte opgaver, at se sit arbejde bære frugt og at se det blive påskønnet.

Om end naturligvis heller ikke Jens Olsen undgik her at møde skuffelser, så oplevede han dog i adskillige henseender at se en velsignet frugt af sit arbejde, ligesom det blev påskønnet fra forskellig side, også fra oven. Jens Olsen satte imidlertid ikke megen pris på at modtage ydre tegn på anerkendelse. Han fik alle rede i en tidlig alder Dannebrogskorset tilbudt, men afslog det da. Først i en senere alder, i året 1888, modtog han dette hæderstegn.

Den bedste løn for arbejdet fandt han dog i sine medmenneskers taknemmelighed og først og fremst i den lykkelige bevidsthed altid at have stået mellem den gode sags forkæmpere. Det var jo herlige minder at leve på, og det er derfor ikke underligt, at han i sine sidste år levede stærkt på mindet. Derfor faldt tiden ham aldrig lang, da han sad som gammel efter at have overdraget bestyrelsen af gården til sin datter og svigersøn, og han var altid glad. Når han sad der på sin stol, smånyttende og stødte sin stok taktfast i gulvet, tænkte han tilbage på sit indholdsrige liv. „Det er godt at have gode minder,“ kunde han da udbryde.

Og gennem det fornyede samliv med sine tidligere oplevelser, som de nu mødte ham i mindet, styrkedes hans tro til fremtiden og fremtidens slægt. Han hørte ikke til den race af gamle, som altid er på kant med den unge slægt — tværtimod! Han så aldrig noget fra den mørke side, når han blot kunde afvinde det en lys.

Faldt det for eksempel i høsten ind med dårligt vejr, og en eller anden af de yngre kunde synes, at det så galt ud, kunde det aldrig falde Jens Olsen ind at sige: Ja, det går også rent galt! — eller lignende. Nej, i stedet for sagde han gærne: „Det skal du såmænd ikke være ked af! Du skal se, det bliver nok godt alt sammen!“ — Og når folk i vanskelige somre mente, det blev nødvendigt at tage søndagen med, sagde han: „Nu har jeg mange års erfaring for sandheden af Vorherres ord, at i de seks dage skal du arbejde; men på den syvende dag skal du holde hviledag.“

— Det var et stort savn for ham, da hans gode hustru døde i året 1886. Selv blev Jens Olsen en gammel mand. Han var kæmpestærk af naturen. I løbet

af de sidste 20 år var han kun syg en eneste gang, før han blev lagt på sit sidste sygeleje.

— Det var en morgen ved Mortensdagstide 1901, at Jens Olsens lille datterdatter, der havde ligget i samme værelse om natten som Jens Olsen, fortalte, at bedstefaderen om natten havde været oppe og tændt lys et par gange, derefter gået omkring på gulvet og i det hele været lidt underlig, så hun var bleven foruroliget derved. — Om morgenen kom Jens Olsen op som sædvanlig og satte sig i stuen; men af forskellige bemærkninger til hans nærmeste fremgik det, at han mente, han ikke var hjemme. „Det er dog underligt; for jeg synes, jeg ikke er hjemme,“ sagde han. — „Jo, bedstefader,“ sagde hans svigersøn, „I er jo hjemme og sidder i Jeres egen gård, og I kender jo nok mig...“

Jens Olsen så sig lidt om i stuen, som om han ikke kendte den, og pludselig bad han om sine støvler. Dette forbavsede man sig over; for han havde ikke i lange tider haft sine støvler på, og de var derfor sat hen og stod nu i en næsten ubrugelig tilstand; men de blev dog snart bragt i orden, og han fik dem på. Så bad han sin lille dattersøn følge med ud, og hvor forbavset blev man ikke, da man så, at den gamle mand, der ellers gik tungt og bøjet og ved stok, nu gik så let og hurtigt uden stok, som om han slet ikke var gammel.

Han gik nu med den lille rundt i laderne og så alt, ud ved kornstakkene („hæssene“) og så videre, og da han kom ind, sagde han: „Ja, hønsene har nu været lidt slemme ved hæssene.“

Men dette var som lysets sidste opblussen, før det går ud. Lidt efter så man ham sovende på stolen, og nu faldt han rent sammen, så han måtte bæres i sengen, som han ikke mere slap levende fra. Han døde 13 dage efter, tirsdag den 26. November 1901, 85 år gammel.

— Da en af Jens Olsens arbejdshusmænd fik høre om Jens Olsens død, gik han hen i gården for at se ham, og han lagde da sine hænder på den døde Jens Olsens og sagde: „Ja, det har været et par gode arbejdshænder; men de har også gjort meget godt.“ Det var træffende og sande ord.

Mandag den 2den December blev Jens Olsen under stor deltagelse begravet fra Snesere kirke. I følget sås både høje og lave; særlig bemærkedes hans trofaste gamle veninde lensbaronesse Reedtz Thott. — Pastor Paludan Müller, Snesere, talte smukt og hjærteligt over den afdøde og forrettede jordpåkastelsen.

Men foruden dem, der kunde være til stede her ved denne lejlighed, var der rundt omkring i landet, og da især i Sydsjælland, mange, som i tankerne sendte Jens Olsen en varm tak for, hvad han havde været for dem. En af dem, Jens Olsens gamle ven højskolelærer Lars Nielsen, skrev om aftenen den 2den December efterfølgende smukke digt, som blev offentliggjort i „Præstø Avis“:

*„Han hørte til det Slægtled, der saa de første Tegn,
som varsled' om en Vaartid med Sollys og med
Regn;
da Kirkeklokkens Toner blev stemt til bedre Klang,
da Hjærtets bundne Længsler fik Luft i Ord og
Sang.*

*Han lytted' til de Toner, han droges af den Magt,
der mødte ham i Ordet, paa Ildtunger lagt;
han i Guds Hus blev hjemme, der var hans bedste
Sted,
der aabnedes han Hjærte for Aanden med Guds
Fred.*

*Men og hvad godt der groede i Folkelivets Bed,
med vaagen Sans han fulgte og glædede sig ved.
Det var en Lyst at høre, naar med sin Stemme køn
han sang om „gammel Kærlighed“, der ruster ej i
Løn.*

*Og det var godt at gæste Jens Olsen i hans Hjem,
der Hundreder af Venner saa ofte mødte frem;
dog særlig staar hans „Bryllupsdag“ for mange i
en Glans,
der nu med Tak bli'r flettet ind i hans Mindekrans.*

*Nu gemmes han i Graven, mens Venner fjærn og
nær
med Tak saa kærligt mindes hans jævne, milde
Færd.
Af Mænd som ham kan Danmark for mange aldrig
faa.
— Gud signe hans Minde, mens Tiderne de gaa!“*

— — Jens Olsen var ikke en af dem, hvis navn flyver med glans ud over verden; men har var en af de jævne, trofaste samfundsstøtter, der gjorde gavn og lyste op i den kreds, han stod i. Han stadfæstede dog tillige i sit liv sandheden af det gamle ord: „Også under den simple kjortel findes der ofte visdom.“ For det var netop visdom i dybeste forstand, der hos ham blev drivfjedren til den ustandselige fremgang i udvikling og til den stadige længsel efter og trang til at leve livet i samfund med Gud.

Fra følgende skrifter er der hentet forskellige oplysninger:

Fr. Nygård: Kristenliv i Danmark.

P. E. Jensen: Snesere Sogn.

Rs. Sørensen: Mit Levnetsløb.

Jak. Holm: Jens Sørensen Dyrholm.

Johs. Schrøder: Folkehøjskolen Frederik den Syvendes minde.

*Meddelelser for Brøderup Højskoles Elevforening, 2., 3. og 5.
årgang.*